

EUROOPA LIIDU
POLIITIKA
LAHTISELETATUNA

Keskkond

Terve ja
jätkusuutlik
keskkond
praegustele
ning tulevastele
põlvkondadele

Keskkonna kaitsmine käib käsikäes
meie konkurentsivõime säilitamisega.

EUROOPA LIIDU POLIITIKA LAHTISELETATUNA

Käesolev väljaanne kuulub sarja, mis kirjeldab ja põhjendab ELi tegevust eri poliitikavaldkondades ning selle tegevuse tulemusi.

Väljaanded leiate internetist aadressilt:

http://europa.eu/pol/index_et.htm

<http://europa.eu/!XM47WB>

Kuidas Euroopa Liit toimib
12 lugu Euroopa Liidust
Euroopa 2020: Euroopa majanduskasvu strateegia
ELi rajajad

Digitaalarengu tegevuskava
Eelarve
Energeetika
Ettevõtlus
Haridus, koolitus, noored ja sport
Humanitaarabi ja kodanikukaitse
Kaubandus
Keskkond ✕
Kliimameetmed
Konkurents
Kultuur ja audiovisuaalküsimused
Laienemine
Majandus- ja rahaliit ning euro
Maksudus
Merendus ja kalandus
Pangandus- ja finantssektor
Pettustevastane võitlus
Piirid ja julgeolek
Põllumajandus
Rahvatervis
Rahvusvaheline koostöö ja areng
Regionaalpoliitika
Rände- ja varjupaigaküsimused
Siseturg
Tarbijad
Teadusuuringud ja innovatsioon
Toiduohutus
Toll
Transport
Tööhõive ja sotsiaalküsimused
Välisasjad ja julgeolekupoliitika
Õigusküsimused, põhiõigused ja võrdsus

SISUKORD

Miks vajame keskkonnapoliitikat?	3
Kuidas EL keskkonnapoliitikat välja töötab?	5
Mida ELi keskkonnapoliitika hõlmab?	8
Kuidas edasi?	14
Täiendavat lugemist	16

Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna. Keskkond

Euroopa Komisjon
Teabevahetuse peadirektoraat
Teave kodanikele
1049 Brüssel
BELGIA

Käsikiri on ajakohastatud novembris 2014

Fotod kaanel ja lk 2: © Jupiter Images

16 lk – 21 × 29,7 cm
ISBN 978-92-79-42635-3
doi:10.2775/90940

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015

© Euroopa Liit, 2015

Paljundamine on lubatud. Üksikute fotode kasutamiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguste omanikelt.

Miks vajame keskkonnapoliitikat?

Keskkond ei tunne poliitilisi, õiguslikke ega inimtekkelisi piire. Seetõttu on piiriülene koostöö Euroopa Liidu piires ning ELi ja muu maailma vahel hädavajalik, kui soovime lahendada meid kõiki mõjutavaid keskkonnaprobleeme. Viimaseid on palju, alustades põudade ja üleujutustega ning lõpetades saaste ning Euroopa suurt bioloogilist mitmekesisust ehk elurikkust ähvardavate ohtudega.

Põhieesmärk on parandada keskkonna kvaliteeti, kaitsta inimeste tervist, saavutada loodusvarade arukas ja otstarbekas kasutamine ning edendada rahvusvahelisi meetmeid ülemaailmsete ja piirkondlike keskkonnaprobleemide lahendamiseks. Kogu ELi hõlmava koordineeritud keskkonnastrateegiaga tagatakse ELi poliitikavaldkondade vaheline sünergia ja sidusus. Kuna keskkonnavalasid õigusaktid mõjutavad mitut ettevõtlusvaldkonda, tagatakse sellega ka erinevate valdkondade ettevõtjatele võrdsed tingimused ning välditakse ühtset turgu kahjustavaid takistusi.

Meie mõju keskkonnale kujundab maailma, kus peavad elama tulevased põlvkonnad.

Paljude jaoks on keskkond midagi iseenesestmõistetavat, kuid Maa piiratud ressursidele avaldatav surve kasvab ennenägematu kiirusega. Tuleb teha jõupingutusi üdise teadlikkuse suurendamiseks, ressurside tõhusamaks kasutamiseks ning kahjustava ja raiskava käitumise lõpetamiseks. Vastasel juhul jäävad tulevased põlvned ilma pärandist, millele neil on õigus. See eeldab ühistegevust, milles osalevad EL, riikide valitsused, piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused, ettevõtjad, vabaühendused ja tavakodanikud.

Suureneva nõudluse surve

Oma käitumisega esitame kogu planeedile suuri nõudmisi. 20. sajandi jooksul suurenes maailmas fossiilkütuste kasutamine 12 ning maavarade kaevandamine 34 korda. Nõudlus toidu, loomasööda ja kiu järele võib aastaks 2050 suureneeda 70%. Kui jätkame loodusvarade kasutamist praegusel määral, vajame tulevikus oma vajaduste rahuldamiseks rohkem kui kahte planeeti.

Arenev strateegia

Alates ELi keskkonnapoliitika kujundamise algusaegadest on Euroopa suurimad keskkonnaprobleemid aja jooksul muutunud. 1970ndatel ja 1980ndatel aastatel keskenduti klassikalistele keskkonnateemadele, nagu liikide kaitse ning õhu ja joogivee kvaliteedi parandamine saasteainete heitkoguste vähendamise abil. Nüüd rõhutatakse süstemaatilisemat lähenemisviisi, mis võtab arvesse erinevate teemade vahelisi seoseid ja nende globaalset mõõdet. See tähendab üleminekut keskkonna halvenenud seisundi parandamiselt keskkonnaseisundi halvenemise ennetamisele.

Samuti püütakse tagada seda, et ka muudes valdkondades, nagu põllumajandus, energeetika, transport, kalandus, regionaalareng, teadusuuringud, innovatsioon ja välisabi, võetakse poliitika ning rahastamisega seotud otsuste puhul täielikult arvesse nende keskkonnamõju. Selline keskkonnaküsimustega arvestamine tagab ühtlasema lähenemisviisi keskkonnaprobleemide lahendamisele ning suurendab erinevate meetmete koostoimet.

ELi keskkonnapoliitikat hakati kujundama juba rohkem kui 40 aastat tagasi ning praeguseks kaitstakse ELi õigusnormidega suuremat osa meie keskkonnast. ELi poliitika rakendamine on aga endiselt puudulik. See ongi peamine probleem, mis vajab lahendamist, et asjaomaste seaduste eelistest saaksid kõik täit kasu. Seda käsitletakse ka ELi uues keskkonna tegevusprogrammis (vt peatükki „Kuidas edasi?“).

Keskkond ja majandus omavahel tasakaalu

Keskkonna- ja majanduskaalutlused täiendavad üksteist, need on nagu ühe mündi kaks külge. Majanduse muutmine keskkonnasäästlikumaks vähendab keskkonnakulusid, tõhustades loodusvarade kasutust. Uued keskkonnasõbralikud tehnoloogiad ja tehnikad loovad töökohti, ergutavad majandust ning tugevdavad Euroopa tööstuse konkurentsivõimet.

Euroopa Komisjon näitab teed oma strateegiaga „Euroopa 2020” (ELi majanduskasvu strateegia eelolevaks aastakümneks), mille üheks juhtalgatuseks on meie ammenduvate loodusvarade tõhus kasutamine. Keskkonnapoliitika võib aidata täita strateegia üldeesmärgi saavutada arukas, jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv, mis muudab Euroopa teadmistepõhise ning ressursitõhuga majandusega piirkonnaks.

Meile toitu, puhast vett, toorainet ning mitut muud hüve pakkuvate ökosüsteemide vastupidavuse suurendamine parandab näiteks tootlikkust ja elukvaliteeti, vähendades samal ajal riiklike tervishoiukulusid.

Piiriülene koostöö

Keskkond ei lõppe ELi piiril. Õhk, vesi, mered ja elusloodus ei tunne piire. Mida rohkem EL suudab veenda oma naaberriike – ja parimal juhul kogu maailma – võtma üle liidu kõrged keskkonnastandardid, seda kvaliteetsem on meie enda keskkond.

EL teeb tihedat koostööd oma naaberriikidega, et julgustada neid oma eeskujule järgnema, ning tal on aktiivne roll säästvat arengut, bioloogilist mitmekesisust ja kliimamuutusi käsitlevates rahvusvahelistes läbirääkimistes. ELi pikaajaline eesmärk tagada keskkonnasäästlikkus on üks ÜRO aastatuhande arengueesmärkidest.

Üldsuse toetus

Keskkonnaseisundit parandavatel ELi meetmetel on laialdane üldsuse toetus. 2014. aasta keskel korraldatud üleeuroopalisest arvamusküsitlusest selgus, et 95% vastanute jaoks on keskkonna kaitsmine isiklikult oluline. Peaaegu 75% usub, et keskkonna kaitsmine soodustaks majanduskasvu, ning rohkem kui 75% on seisukohal, et ELi keskkonna õigusaktid on vajalikud keskkonna kaitsmiseks nende riigis. Kõige olulisemate keskkonnaprobleemidena nimetati õhusaastet ja veereostust, jäätmeteket ning loodusvarade ammendumist.

Keskkonna- ja majanduskaalutlused on tänapäeval ühe mündi kaks külge.

Kuidas EL keskkonnapoliitikat välja töötab?

Rakendamine

Alates 1970ndatest aastatest on EL võtnud vastu üle 200 keskkonnakaitse õigusakti. Õigusaktidest on aga vähe kasu, kui neid ei kohaldata ega jõustata nõuetekohaselt. Nüüd on põhiülesandeks kokkulepitu tõhus rakendamine. See on aga keeruline, kuna erinevate ülesannete täitmise eest vastutavad mitu eri rühma, alustades riiklike inspektorite ja kohtutega ning lõpetades oma osalusõigust kasutavate vabaühenduste ja kodanikega.

Õigusaktide rakendamata jätmisel on palju negatiivseid tagajärgi. See võib seada ohtu keskkonna põhieesmärkide täitmise, kahjustada inimeste tervist ning põhjustada ettevõtjatele õiguslikku ebakindlust, kuna kokkulepitud standarditest ei peeta kogu liidus ühtmoodi kinni. Samal ajal võib nõuetekohase rakendamisega kaasneda rahaline kasu. Jäätmeid käsitlevate ELi õigusaktide täieliku rakendamisega loodaks 400 000 töökohta ning vähendataks netokulusid 72 miljardi euro võrra aastas.

Euroopa Komisjon võib Euroopa Kohtu kaudu võtta õiguslikke meetmeid liikmesriigi suhtes, kes ei rakenda ELi õigusakte korrektset. Need rikkumismenetlused (mida keskkonna valdkonnas algatatakse rohkem kui üheski teises valdkonnas) ei ole üksnes liikmesriikide valitsuste jaoks piinlikud, vaid võivad ELi õigusnormide korduva rakendamata jätmise korral viia ka trahvide määramiseni.

Kohtuasja algatamine on aga viimane abinõu. Euroopa Komisjoni jaoks on olulisem aidata liikmesriike ELi õigusaktide tõhusal rakendamisel. Võimalik on saada rahalist toetust ning abi suutlikkuse suurendamiseks, samuti kvaliteetsemat teavet keskkonna seisundi ja selle kohta, kuidas liikmesriigid ELi ees võetud kohustusi ellu viivad. Komisjon on soovitanud luua igas liikmesriigis sõltumatu ombudsmanilaadse järelevalveasutuse, mis tegeleks kodanike esitatud keskkonnaalaste kaebustega.

Turu eeliste kasutamine

Turg on üks kulutõhusatest viisidest keskkonna kaitsmiseks ja selle seisundi parandamiseks ning piiratud loodusvaradele avaldatava surve vähendamiseks. Stiimulitena võib kasutada ka makse ja toetusi või hoiatusvahendeid, et veenda ettevõtjaid ning tarbijaid valima keskkonnahoidlikumaid tootmisviise ja tooteid. Mitu sellist on juba kehtestatud, nagu puude raiumise või jäätmete kõrvaldamise eest makstav tasu. Euroopa Komisjon soovib selliste tööstus-, transpordi-, põllumajandus- ja energiatoetuste järkjärgulist kaotamist, mis soodustavad saastavate ja energiamahukate toodete ning protsesside kasutamist.

Poliitika peab põhinema kindlatel andmetel, mis aitavad mõista keskkonnamuutuste põhjuseid ja mõju, et oleks võimalik neile asjakohaselt reageerida. Suur osa nendest andmetest pärineb liikmesriikidest, neid täiendatakse üleeuroopaliste andmekogudega ning analüüsitakse Euroopa Keskkonnaametis, mis annab nii oma panuse Euroopa keskkonnapoliitikasse.

EL on võtnud kasutusele erinevad programmid, et soodustada usaldusväärsete ja täpsete andmete kogumist ning tagada nende laialdane kasutus. Programmi Copernicus raames kogutakse näiteks Maa seire satelliitandmeid ning teavet, ühendades maismaa-, mere- ja õhuseirejaamade andmed kosmoseandmetega. Eesmärk on koostada suur hulk erinevaid andmekogusid, et aidata kaasa keskkonnapoliitika kujundamisele ja rakendamisele.

Euroopa Keskkonnaamet

Euroopa Keskkonnaamet kogub riiklike andmeid, et koostada Euroopa tasandil andmekogusid. Ta töötab välja ja haldab keskkonnanäitajaid ning avaldab aruandeid keskkonna seisundi kohta. Amet alustas tööd 1994. aastal ning asub Kopenhaagenis.

Keskkonnaameti ülesanne on aidata ELil ja selle liikmesriikidel teha informeeritud otsuseid keskkonna parandamiseks ja keskkonnakaalutluste kaasamiseks majanduspoliitikasse, et saavutada säästev areng. Samuti koordineerib ta Euroopa keskkonnateabe- ja -vaatlusvõrku.

Ökoinnovatsiooni soodustamine

Ökoinnovatsioon on mis tahes liiki innovatsioon, mille eesmärk või tulemus on säästva arengu märkimisväärne ja tõendatav edendamine, vähendades keskkonnamõju, suurendades vastupanuvõimet keskkonnakoormusele või tagades loodusvarade tõhusama ning vastutustundlikuma kasutamise.

Maksud ja soodustused võivad motiveerida ettevõtjaid ja tarbijaid tegema keskkonnahoidlikumaid valikuid.

Teadlikkuse suurendamine

Euroopa Komisjon edendab keskkonnateadlikkust mitmel moel. Iga-aastane põhisündmus on Brüsselis toimuv roheline nädal. Nelja päeva jooksul arutavad tuhanded osalejad mõnda kesket keskkonnateemat, nagu bioloogiline mitmekesisus või vesi.

Populaarseks stiimuliks on ka erinevad auhinnad. Euroopa rohelse pealinna auhinnaga tutvustatakse linnade leidlikkust oma keskkonna eest hoolitsemisel. Konkurents paljuihaldatud auhinnale muutub iga aastaga pingelisemaks. Muude auhindadega tunnustatakse ettevõtjate, riigiasutuste ja üksikute projektide panust meie keskkonna heaks.

Rohelised pealinnad

Rohelise pealinna tiitliga pärjatakse see linn, kus järjepidevalt järgitakse rangeid keskkonnastandardeid ja seatakse kõrgeid säästva arengu eesmärke, olles nii teistele linnadele eeskujuks. Võitjad on järgmised:

- 2010: Stockholm;
- 2011: Hamburg;
- 2012: Vitoria-Gasteiz;
- 2013: Nantes;
- 2014: Kopenhaagen;
- 2015: Bristol;
- 2016: Ljubljana.

<http://www.europeangreencapital.eu>

Innovatsiooni julgustamine

Keskkonnatehnoloogia tööstus moodustab juba olulise osa ELi majandusest. Kui taastuenergia välja arvata, on ökoinnovatsiooni jõudmine ELi turule aga olnud suhteliselt aeglane. Kitsaskohtadeks on turuhindade suutmatus kajastada täpselt keskkonnakulusid ja -tulusid ning stiimulid ja toetused, mis hoiavad alal raiskavaid tavasid ning jätku majandusstruktuure.

ELi ökoinnovatsiooni tegevuskavas tõstetakse esile ökoinnovatsiooni soodustavaid ja selle kasutuselevõttu takistavaid tegureid. ELi toetused aitavad rahastada innovatsiooni, teadusuuringuid ja ökoinnovatsiooniga tegelevaid ettevõtteid. Keskkonnasäästliku tehnoloogia kasutuselevõtu soodustamiseks edendab EL keskkonnahoidlikke riigihankeid, toodete olemusringi kulude arvestamist ning ökomärgise kasutamist.

Mida ELi keskkonnapoliitika hõlmab?

Nii majanduse kui ka keskkonna toimimiseks on vaja ressursse. Ajad, mil odav tooraine oli rikkalikult saadaval – viimase kaheksa aasta jooksul aset leidnud suure majandusliku arengu põhitegur –, on aga möödas.

Rahvastiku kasv ja tõusev elatustase suurendavad nõudlust meie eluliselt vajalike loodusvarade (nagu metallid, mineraalid ja toiduained) järele, tõstavad nende hinda ja suurendavad nende nappust. Maailma rahvaarv suureneb iga päev 200 000 võrra. Järgmise aastakümne lõpuks võib arenguriikides olla lisandunud kaks miljardit elanikku suure tarbimismääraga keskklassi.

Nõudlus ja pakkumine liiguvad üha enam eri suundades. Kui ressursside kasutamist praegusel määral jätkata, vajab inimkond 2050. aastaks oma vajaduste rahuldamiseks rohkem kui kahte planeeti ning miljonite inimeste lootused saavutada parem elukvaliteet purunevad.

Ressursitõhusus

Eesseisvate väljakutsetega toimetulekuks on Euroopa Komisjoni 2020. aasta strateegia üheks juhtalgatuseks ressursitõhusus. See tähendab toota rohkem väärtust vähemate vahenditega, kasutades loodusvarasid säästvalt ning majandades neid tõhusamalt kogu nende olemusringi vältel. See eeldab innovatsiooni, muutusi tootmis- ja tarbimisharjumustes ning õigeid stiimuleid ja hinnasignaale.

2011. aasta lõpus võtsid ELi liikmesriigid vastu ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Selles rõhutatakse vajadust põhjalike muutuste järele nii majanduses, poliitikas kui ka inimeste käitumises. Tegevuskava sisaldab eri poliitikavaldkondadele seatud eesmärke, et saavutada 40 aastaga Euroopas majandus, mis võimaldab kõrget elatustaset palju väiksema keskkonnamõjuga.

Ringlussevõtt vähendab esmasele toorainele avaldatavat survet.

Natura 2000 võrgustik katab peaaegu 18% ELi territooriumist ning kaitseb liike ja elupaiku nende looduslikus keskkonnas.

Vajadus kasutada piiratud ressursse tõhusalt on integreeritud kõigisse ELi poliitikavaldkondadesse. Selleks et julgustada inimesi oma käitumisharjumusi muutma, algatas Euroopa Komisjon 2011. aasta sügisel avaliku teavituskampaania. Ülemineku edendamiseks lõi komisjon poliitikakujundajatest, töösturitest ning suurte majandus- ja keskkonnavalaste kogemustega asjatundjatest koosneva kõrgetasemelise töörühma, kes esitas oma soovitused 2014. aasta kevadel.

Ressursitõhusus

Ressursitõhususe eesmärk on kaotada seos majanduskasvu ja ressursside kasutamise vahel. See sunnib majandust saavutama vähemaga enam, pakkudes suuremat väärtust vähesemate vahenditega, kasutades loodusvarasid säästvalt ja minimeerides nende keskkonnamõju.

© Albrecht Föhl, of LIFE07 NAT/D/000236
LIFE Streulobstwiese Alpbortland

Terved ökosüsteemid on Euroopa bioloogilise mitmekesisuse säilimise eelduseks.

Bioloogiline mitmekesisus ehk elurikkus

Hästi hallatud võrgustik, nagu Natura 2000, saab anda suure panuse ELi üldisemate keskkonnanäesmärkide saavutamisse. Üks nendest on peatada 2020. aastaks ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse – selle mõistega rõhutatakse looduse rikkust kõigi selle liikide ja geneetilise mitmekesisusega – vähenemine ning muuta see suundumus vastupidiseks.

Ökosüsteemid ja bioloogiline mitmekesisus on väärtused omaette, ent nad varustavad meid ka vajalike kaupadega, nagu toiduained, kiud, kütus ja ravimid, ning pakuvad eluks vajalikke teenuseid, nagu kliima reguleerimine, üleujutuste vältimine, vee puhastamine, tolmeldamine ja mulla moodustamine. Neid kõiki vajame oma majandusliku heaolu, turvalisuse, tervise ja elukvaliteedi tagamiseks.

2011. aastal, vaid mõned kuud pärast Nagoyas heaks kiidetud ambitsioonikat üleilmset tegevuskava, võttis EL vastu bioloogilise mitmekesisuse ajakohastatud strateegia. Selle üldeesmärk on peatada 2020. aastaks ELis bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja ökosüsteemi teenuste kahjustumine ning need võimaluste piires taastada, suurendades ELi panust bioloogilise mitmekesisuse vähenemise ärahoidmisse kogu maailmas.

Kaitsealad

Tõdedes, et loodus ei tunne riigipiire, on EL võtnud vastu ranged looduskaitse õigusaktid. Selle tulemusena on kujundatud välja Natura 2000 võrgustik. See on üleeuroopaline võrgustik, mis koosneb aladest, kus liike ja elupaiku kaitstakse nende looduslikus keskkonnas. 26 000 alast koosnev võrgustik on suurim omalaadne maailmas. Nüüdseks on võrgustik praktiliselt valmis ning see katab peaaegu 18% ELi territooriumist ehk sama suure ala kui Saksamaa, Poola ja Tšehhi Vabariik kokku.

Võrgustiku loomine sai alguse 1979. aastal, kui EL võttis vastu oma esimese olulise looduskaitse õigusakti - linnudirektiivi. Sellega kaitstakse kõiki metslinde ELis (kokku ligikaudu 500 liiki) ning kohustatakse liikmesriike tegema kindlaks ning kaitsma eriti olulisi elupaiku.

Teiseks tõuget andvaks teguriks oli elupaikade direktiiv, mis kohustab ELi liikmesriike kaitsma ohustatud taime- ja loomaliike ning elupaiku. See hõlmab praegu 1500 haruldast ja ohustatud taime- ning loomaliiki ja ligikaudu 230 väärtuslikku

elupaigatüüpi, nagu niidud, nõmmed ja sooldunud märgalad, mis on ökosüsteemide alustalad.

Natura 2000 puhul lähtutakse sellest, et inimene on lahutamatu osa loodusest ning need kaks toimivad kõige paremini partneritena. Selle eesmärk ei ole niivõrd majandustegevuse välistamine kui selle teatav piiramine, et kaitsta väärtuslikke liike ja elupaiku. Natura 2000 rahastamine toimub peamiste ELi poliitikavaldkondade kaudu. Olulisim neist on põllumajandus ning eelkõige selle maaelu arengut käsitlev osa koos põllumajanduse ja metsanduse keskkonnameetmetega. Eriti uutest liikmesriikides mängib investeringute rahastamises olulist osa ELi ühtekuuluvuspoliitika.

Natura 2000 võrgustikuga kantakse hoolt kahjustamata ökosüsteemide eest, mis pakuvad meile selliseid väärtuslikke teenuseid nagu puhas vesi, süsinikdioksiidi talletamine ning kaitse üleujutuste ja rannikuerosiooni eest. Nende teenuste väärtuseks hinnatakse kokku 200–300 miljardit eurot aastas, mis on oluliselt enam kui võrgustiku haldamiseks aastas kuluvad 6 miljardit eurot.

ELis kasutatakse inimese kohta 16 tonni materjale aastas ja sellest tekib 6 tonni jäätmeid.

Muud olulised ELi saavutused

Lisaks kahele valdkondadevahelisele teemale – ressursitõhusus ning bioloogilise mitmekesisuse kaitse – tegeleb EL aktiivselt ka muude konkreetsete keskkonnaküsimustega.

KEMIKAALID. Kemikaalidel on meie igapäevaelus oluline osa. Mõned neist võivad aga tõsiselt kahjustada inimeste tervist ning teised olla ohtlikud, kui neid ei kasutata õigesti. Kemikaalide ohutuse tagamiseks, keskkonna kaitsmiseks ning Euroopa ühe peamise tööstussektori konkurentsivõime suurendamiseks on ELis kehtestatud maailma kõige põhjalikumad kemikaale käsitlevad õigusnormid kemikaalimääruse REACH näol, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist.

Kõik ELis toodetud või ELi imporditud keemilised ained tuleb registreerida Helsingis asuvas Euroopa Kemikaaliametis. 2018. aastaks peab see nõue olema täidetud iga ELis kasutatava kemikaali puhul. Vastasel korral seda ELis müüa ei saa. Eriti rangeid eeskirju kohaldatakse kõige ohtlikumate toodete suhtes.

Ettevõtjad vastutavad nende poolt ELis kasutatavatest või müüdavatest kemikaalidest tuleneva riski hindamise ja haldamise eest. Samuti peavad nad andma klientidele asjakohast ohutusteavet kemikaalide käsitlemise kohta.

JÄÄTMED. ELis kasutatakse inimese kohta 16 tonni materjale aastas ja sellest tekib 6 tonni jäätmeid, millest pool viiakse prügilatesse. Euroopa Komisjon pooldab põhimõtet, et kui jäätmeid ei õnnestu vältida, siis tuleks väärtuslikke ressursse korduskasutada, ringlusse võtta ja taaskasutada. Prügilamaksud ja tekitatud jäätmete kogusest sõltuvad maksud võivad aidata seda eesmärki saavutada. Mõnes liikmesriigis on ringlussevõtu määr juba üle 80% ning prügilaid praktiliselt enam ei kasutata. Teistel tuleb selleni jõudmiseks veel vaeva näha.

Juba on kehtestatud elektroonikaromusid, pakendeid, patareisid, akusid ja romusõidukeid käsitlevad õigusaktid, mis aitavad kaasa ressursitõhususe suurendamisele.

ÕHK. Viimase 20 aasta jooksul on ELil õnnestunud alandada mitme saasteaine tasemeid. Näiteks on plii heitkogused vähenenud ligikaudu 90%. Hoolimata tehtud edusammudest on õhusaaste eurooplaste jaoks muret tekitavate keskkonnaprobleemide nimekirja eesotsas ning põhjustab igal aastal palju enneaegseid surmasid. ELil tuleb teha täiendavaid jõupingutusi, et saavutada oma eesmärk tagada selline õhukvaliteedi tase, mis ei põhjusta olulist negatiivset mõju inimeste ja keskkonna tervisele ega sea neid ohtu.

Võttes arvesse uusimaid teaduslikke ja kulutõhusaid meetmeid, esitas komisjon 2013. aastal nn puhta õhu meetmepaketi. Selle eesmärk on parandada veelgi õhu kvaliteeti kehtivate õigusaktide ajakohastamise ning tööstusest, liiklusest, elektrijaamadest ja põllumajandusest pärinevate kahjulike heidete täiendava piiramisega, et vähendada nende mõju inimeste tervisele ja keskkonnale.

VESI. Viimaste aastakümnete jooksul on EL töötanud välja kõikehõlmava poliitika vee kvaliteedi tagamiseks Euroopas. Algselt oli see seotud terviseküsimumustega. Seejärel võeti meetmeid peamiste vett kasutavate sektorite, nagu põllumajandus, tööstus ja kodumajapidamised, keskkonnamõju piiramiseks.

ELi peamise veealase õigusakti – veepoliitika raamdirektiivi – kohaselt peavad aastaks 2015 kõik jõed, järved, rannikuveed ja põhjavesi olema puhtad. Liikmesriigid on kohustatud kontrollima oma vete seisundit ning koostama kavad, milles selgitatakse viisi nende puhastamiseks.

Merestrategia raamdirektiiviga kehtestatakse koordineeritud lähenemisviis merekeskkonda mõjutava inimtegevuse piiramiseks. Selle kohaselt peavad liikmesriigid alates 2015. aastast võtma kasutusele meetmed, millega välditakse mereprahist põhjustatud kahju ranniku- ja merekeskkonnale. Samuti on selle eesmärk saavutada aastaks 2020 merevee hea seisund.

Euroopa Komisjoni koostatud Euroopa veevarude kaitsmise kava aastani 2020 ning pärast seda peaks aitama ELil oma eesmärgi saavutada. See sisaldab vahendeid veevarude haldamist käsitlevate õigusaktide rakendamise täiustamiseks, integreerides selle ka muudesse poliitikavaldkondadesse.

Suplusvesi

Igal aastal avaldatakse Euroopa suplusvee kvaliteeti käsitlev aruanne, milles antakse kõige ajakohasem ülevaade rohkem kui 22 000 supluskohta vee seisundist. Aruanne hõlmab nii mere- kui ka siseveekogude äärseid suplusrandasid ELi liikmesriikides ning Šveitsis ja Albaanias.

Aruanne kinnitab, et alates 1990. aastast on suplusvee kvaliteet ELis märkimisväärselt paranenud. Kõnealusel aastal ei vastanud 9,2% rannikualade ja 11,9% siseveekogude supluskohtadest kehtivatele ELi nõuetele. 2013. aastaks oli selliste supluskohtade osakaal vähenenud vastavalt 1,9 ja 2,4%-ni.

Inimestel on nüüd lihtne kontrollida vee seisundit kohas, kus nad kavatsevad ujuma minna. Euroopa Keskkonnaameti suplusvee veebisaidi kaudu pääseb ligi Euroopa veeteabesüsteemi (WISE) suplusvett käsitlevatele andmetele. Veebisaidi Eye on Earth rakenduse Water Watch abil saate suurendada kuva teatavast mereranniku, jõe- või järvekalda osast kas rannast või linnulennult vaadatuna.

<http://www.eea.europa.eu/themes/water/interactive/bathing/state-of-bathing-waters-1>

Tänu ELi õigusaktidele on suplusvee kvaliteet ELis viimase kahe aastakümne jooksul märgatavalt paranenud.

MÜRA. Mürasaastet seostatakse mitme terviseprobleemiga. Samuti kahjustab see elusloodust. ELi õigusaktides käsitletakse erinevatest allikatest pärinevat müra, nagu mootorsõidukite, rongide ja välistingimustes kasutatavate seadmete tekitatav müra. 2002. aastal vastu võetud keskkonnamüra direktiiv kohustab liikmesriike koostama suuremates linnades, põhimaanteed ja raudteede ning tsiviillennujaamade ümbruses mürataseme kaarte. Nendest lähtuvalt peavad nad koostama kavad müraprobleemi lahendamiseks.

METSAD. Metsi raiutakse kogu maailmas muret tekitava kiirusega. EL on kutsunud üles vähendama metsade raadamist 50% aastaks 2020 ning lõpetada see täielikult aastaks 2030. Ta teeb koostööd mitme puitu eksportiva riigiga, et parandada metsahaldust. Oht, et ELis müüakse ebaseaduslikult raiutud puitu, on tänu ELi õigusaktidele viidud miinimumini.

MULD. Konkreetselt mulda käsitlevaid õigusakte ei ole ELi tasandil vastu võetud, kuid paljusid mulda mõjutavaid probleeme on käsitletud vee, jäätmete, kemikaalide, tööstussaaste, looduskaitse ja pestitsiididega seotud õigusaktides. ELil on strateegia, milles keskendutakse konkreetselt erinevatele mulda ohustavatele teguritele, mis on eelkõige seotud teatavate põllumajandustavade ja tööstusprotsessidega. 2012. aastal koostas Euroopa Komisjon suunised, milles juhitakse tähelepanu ohtudele, mis tulenevad mulla katmisest läbilaskmatu materjaliga (nt betoon), ning pakutakse välja sobivamaid alternatiive.

Kuidas edasi?

Peamised poliitilised eesmärgid on meie keskkonna jätkusuutlikkuse tagamine, loodusvarade säilitamine ning mere bioloogiliste ressursside kaitse. Selleks tuleb meetmeid võtta kõigil tasanditel. Keskkonna kaitsmine ja konkurentsivõime säilitamine võivad käia käsikäes ning keskkonnapoliitika mängib ka keskset rolli töökohtade loomisel ning investeeringute ergutamisel. Euroopa majandus tuleb ümber kujundada selliselt, et see suudaks toota rohkem väärtust vähemast materjalist. Samuti on vaja muuta tarbimisharjumusi. Seda on võimalik saavutada poliitika abil, mis toetab teadusuuringuid ja ökoinnovatsiooni turuletoomist ning suurendab tarbijate teadlikkust.

ELi keskkonna tegevusprogramm aastani 2020

ELi üldises keskkonna tegevusprogrammis aastani 2020 esitatakse pikaajaline keskkonnastrateegia, mis on piisavalt paindlik tegelemaks eesseisvate probleemide ning nendega seotud üha süsteemsemate riskidega.

See sisaldab üldist lähenemisviisi keskkonnaküsimustele, võttes eesmärgiks keskkonnahoidliku ja konkurentsivõimelise majanduse, mis kaitseb meie loodusvarasid ning inimeste tervist praegu ja ka tulevikus.

Nõudlus toidu, sööda ja tekstiilikiu järele võib aastaks 2050 suureneda 70%. Kui jätkame loodusvarade kasutamist praegusel määral, vajame tulevikus oma vajaduste rahuldamiseks rohkem kui kahte planeeti.

ELil on hästi välja arendatud keskkonnapoliitika täieliku õigusraamistikuga ning see vajab rakendamist. Peale olulise kasu inimtervisele ja keskkonnale on praegu ELis rakendatavatest keskkonna õigusaktidest saadav kasu kolmekordne: luuakse võrdsed võimalused siseturul tegutsevatele ettevõtjatele, soodustatakse innovatsiooni ning edendatakse mitmes sektoris esimese tegutseja eeliseid Euroopa ettevõtjate jaoks. Seevastu on õigusaktide rakendamata jätmise kulud, sealhulgas rikkumismenetlustega seotud kulud suured ja neid hinnatakse laias laastus ligikaudu 50 miljardile eurole aastas. Komisjon saab ka arvukalt kaebusi otse ELi kodanikelt. Paljud neist tuleks adresseerida liikmesriikidele või esitada kohalikul tasandil. Seepärast on lähiaastatel esmatähtsal kohal liidu keskkonnaõigustiku tõhusam rakendamine liikmesriikides.

Erinevad valdkonnad

ELi keskkonnapoliitikas aastani 2020 keskendutakse rohkem kui kunagi varem keskkonnahoidlikumale ringmajandusele ülemineku eelistele. See on kiireim viis lahendada paljud pikaajalised probleemid, nagu keskkonnaseisundi halvenemine, tervisega seotud probleemid ja töötus, saavutades samal ajal jätkusuutliku majanduskasvu. Ökodesain, jäätmetekke vältimine, ringlussevõtt ja korduskasutamine võivad aidata ELi ettevõtjatel säästa kokku kuni 600 miljardit eurot aastas, vähendades samal ajal märkimisväärselt ELi kasvuhoonegaaside heitkoguseid.

Nüüdseks on leidnud laialdast tunnustust asjaolu, et keskkonnaseisundit ei ole võimalik parandada üksnes keskkonnapoliitika abil ning keskkonnaeesmärgid tuleb integreerida ka teistesse poliitikavaldkondadesse. Näiteks selleks, et saavutada ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia eesmärgid ning peatada 2020. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, peab elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse olema ka teiste ELi poliitikavaldkondade (eelkõige põllumajanduse ja kalanduse) lahutamatu osa. Majanduslik jõukus, majanduskasv ja heaolu ei ole jätkusuutlikud, kui me ei hoolitse paremini meie planeedi looduskapitali eest, sest see on paljude tööstusharude ja majandussektorite jaoks eluliselt tähtis.

Väljakutsed

Pole kahtlust, et Euroopa ning selle keskkond seisavad silmitsi mitme globaalse keskkonnaprobleemiga, nagu maailma suurenev rahvaarv, kasvav keskklass oma kõrge tarbimismääraga, kiire majanduskasv tärkava turumajandusega riikides, pidevalt kasvav energianõudlus ning tihedam ülemaailmne konkurents loodusvarade pärast. Enamikku neist Euroopa otseselt mõjutada ei saa, kuid ta saab siiski suunata teisi riike säästvama arengu teele, edendades keskkonna tõhusamat haldamist kogu maailmas. Palju on aga võimalik teha selleks, et muuta Euroopa keskkond tulevaste ohtude suhtes vastupidavamaks. ELil on ainulaadsed teaberessursid ja tehnoloogia ning uued ressursiarvestusmeetodid. Kinnistunud on ettevaatus- ja ennetuspõhimõtted ning tava heastada keskkonnakahju selle tekkekohas. Samuti järgitakse kindlalt põhimõtet, et saastaja maksab. Keskkonnaalast juhtimist saab tõhustada ulatuslikuma keskkonnaseire ning ajakohase saasteainete ning jäätmetega seotud aruandluse kaudu, kasutades selleks parimaid saadaolevaid andmeid ning tehnoloogiaid. Olemasoleva poliitika parem rakendamine aitab saavutada ELi eesmärgid ning suurendada õiguslikku stabiilsust ettevõtjate jaoks.

Visioon

Kõige selle eesmärk on tagada ELi kodanikele aastaks 2050 ohutu ja tervislik elukeskkond, mille haldamisel võetakse arvesse keskkonnapiiranguid ning tagatakse ökoloogiline vastupanuvõime. Järgnev 2050. aasta visioon ELi üldisest keskkonna tegevusprogrammist on mõeldud abiks tegevuse juhtimisel kuni 2020. aastani ja pärast seda:

„2050. aastal elame me hästi, maakera ökoloogiliste võimaluste piires. Meie õitseng ja heas seisundis keskkond võrsuvad innovaatsilisest suletud tsükliga majandusest, kus midagi ei raisata ja kus loodusvarasid majandatakse säästvalt ning elurikkust kaitstakse, väärtustatakse ja taastatakse nii, et see suurendab ühiskonna vastupanuvõimet. Meie majanduskasv on vähese CO₂-heitel ja ressursikasutusest lahutatud ning näitab teed ohutule ja jätkusuutlikule ülemaailmsele ühiskonnale.”

Täiendavat lugemist

- ▶ Ülevaade ELi keskkonnapoliitikast: http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm
- ▶ Lisateave Euroopa Keskkonnaameti kohta: <http://www.eea.europa.eu>
- ▶ Üksikasjalik teave kemikaalide registreerimise, hindamise, autoriseerimise ja piiramise (REACH) kohta: <http://echa.europa.eu>
- ▶ Kas Teil on küsimusi Euroopa Liidu kohta? Europe Direct saab aidata: tel 00 800 6 7 8 9 10 11, <http://europedirect.europa.eu>

